

KLEINE WATERSALAMANDERS EN BUIZERDS ROND EEN DRENTS VEN

Rob G. Bijlsma

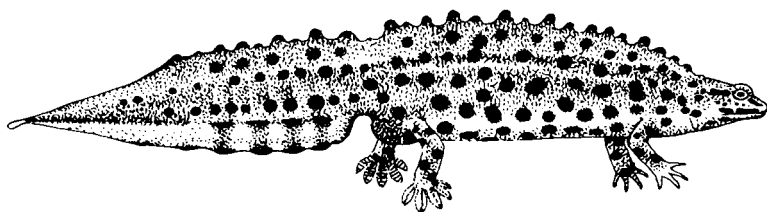
In tegenstelling tot West-Europese mensen, die geen enkele moeite meer hoeven te doen om aan eten te komen (en dan ook navenant aan het vervetten zijn), moeten buizerds stevig bikkelen voor de kost. Dat geldt vooral in jaren dat er weinig veld-, aard-, rosse woel- en bosmuizen zijn. Zoals dat de afgelopen winter (2001/02) het geval was.

buizerds rond het ven

Rond mijn huis op de Bokkenleegte in Landgoed Berkenheugel, tussen Diever en Doldersum, frequenteren ten minste drie verschillende buizerds een klein heideveld met ven en omringd door bos. Het heitje bestaat uit een gevarieerde vegetatie met struik-, kraai- en dopheide, daarnaast de onvermijdelijke pollen pijpenstroom en opslag van grove den, zomereik, vuilboom en lijsterbes. Het gegraven ven van circa 15x15 meter bevat geen zuurstofplanten en heeft een zuurgraad van 4.5-4.9 pH (mededeling André Donker). Ieder jaar trekken kleine watersalamanders, padden, heikikkers, bruine kikkers en groene kikkers vanuit hun overwinteringsgebieden op het heitje en het omringende bos naar het ven om zich daar voort te planten (of althans daartoe een poging te doen).

predatoren

Dat leger kruipend gedierte wordt door een breed scala van predatoren belaagd. Alleen al de kleine watersalamanders heb ik hier gegeten zien worden door blauwe reiger, aalscholver, wilde eend, buizerd, groenpootruiter, ijsvogel en waterspreeuw. De meeste van deze predatoren zijn incidentele gasten die hun snackje snaaien en weer weg zijn. Andere pakken het systematischer aan, met name blauwe reigers en buizerds. De eerste doet dat staande in het water, de tweede door in de nawinter de naar het water trekkende salamanders op te sporen vanuit toppen van jonge grove dennen.

salamander trek

Afgelopen winter, dus 2001/2002, werd mijn heideveld voornamelijk geclaimd door een volwassen buizerdvrouwje. Een lichte vogel die hier sinds vier jaar rondhangt en in 2001 voor het eerst een -mislukte- broedpoging deed. In de vroege winter scharrelde ze haar kostje nog met muizen bij elkaar, vanaf 27 januari echter veranderde haar jachtstrategie. De maximale temperatuur kwam

vanaf 26 januari een aantal dagen achtereen boven de 10 °C uit en prompt begonnen de kleine watersalamanders naar het ven te trekken (ruim een maand vroeger dan normaal). De buizerd zat op dat moment in de 2-4 meter hoge toppen van grove dennen en streek af en toe neer in de heide om iets van haar gading op te pikken.

jachtmethode

Deze jachtmethode verschilde hemelsbreed van een normale jachtvlucht, die altijd in een snelle en vlakke glijvlucht plaatsvond en eindigde in een felle stoot op de bodem, gevolgd door trappende bewegingen en opgeheven vleugels. De vangst van -waarschijnlijk- salamanders daarentegen was een rustige aangelegenheid: afzweven over 4-10 meter, rustig landen, geen vleugelwapperen, geen knijpende pootbewegingen, alleen wat kalme kopbewegingen richting grond en binnen een minuut opvliegen zonder prooi in klauwen of snavel. Toen ik ter plaatse poolshoogte ging nemen, vond ik prooiresten noch levend kruipend gedierte. Toch denk ik dat het om kleine watersalamanders ging, omdat warmbloedige dieren op een andere manier worden geattaqueerd en kikkers op dat moment nog niet in beweging waren; evenmin vond ik sterrenschot, wat anders altijd het geval is bij foerage op kikkers. In de plassen op de heide en in het ven zwommen wel kleine watersalamanders rond.

optelsom

De witte buizerd, soms ook andere buizerds, bleef dagelijks op deze wijze actief van 27 januari tot en met 13 februari en met tussenpozen daarna. De vangsessies duurden gewoonlijk 60-65 minuten en vonden twee tot drie per dag plaats. Tijdens de jachtperiodes werden 9-24 vangpogingen ondernomen, met gemiddeld 14 vangsten in vier sessies. Uitgaande van gemiddelde 2,5 vangsessies per dag, met gemiddeld 14 vangsten/sessie en 18 vangdagen (27 januari-13 februari), zouden 630 kleine watersalamanders zijn verorberd. Opmerkelijk genoeg zag ik slechts weinig kleine watersalamanders in het ven rondzwemmen (tot en met 28 februari maximaal 13 ex. op 12 februari). Het kan zijn dat de bulk nog moet komen, maar in ieder geval waren dat er in de voorafgaande jaren aanmerkelijk meer, tot ettelijke honderden in maart 1995-98.

vraagtekens

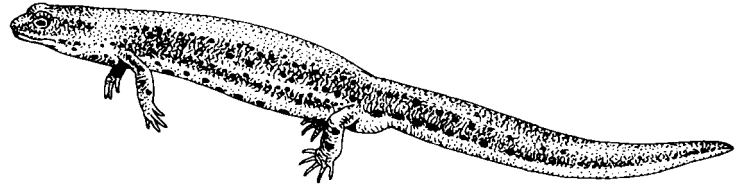
Overigens is het te makkelijk om de kleinere aantallen in 2001 toe te schrijven aan predatie door de buizerd. In de eerste plaats bejaagt de buizerd alleen kleine watersalamanders die zich overdag verplaatsen; de 's nachts trekkende beesten kunnen

het water ongehinderd bereiken. In de tweede plaats heeft de overvloedige regenval ervoor gezorgd dat het wateroppervlak op het heitje verdrievoudigd is. De salamanders kunnen dus meer gespreid over het veld voorkomen, en daardoor een kleinere trefkans lopen door mij te worden geregistreerd (sowieso een monitoringprobleem!). In de derde plaats weet ik niets van de reproductie in 2001, de aantallen die in overwintering zijn gegaan, noch van de omvang van de wintersterfte. Kortom, er blijft veel ongewis.

predatiedruk

En zelfs al zou de buizerd een significant deel van het salamanderaanbod pakken, dan nog is er geen sprake van bedreiging (voor wie in dergelijke

termen denkt althans, helaas iets dat maar al te vaak voorkomt). In de omringende vennen komen ook salamanders voor, de predatiedruk wisselt van jaar tot jaar, mogelijk biedt een lagere dichtheid betere voortplantings- en overlevingskansen voor de resterende dieren, en ga zo maar door. Voor de opportunistische en generalistische buizerd was het hoe dan ook een niet te missen foerageerkans in een seizoen waarin het vreten niet voor het oprapen lag.

KIKKERS IN KRANTENKOPPEN

Ingo Janssen

Sinds kort hebben we op ons kantoor in Amsterdam de beschikking over de ‘digitale krantenbak’. Hierin staan alle artikelen uit de grote landelijke dagbladen van de afgelopen jaren; handig om iets op te zoeken. Bijvoorbeeld hoe het RAVON het doet in de landelijke pers: met negen hits niet echt geweldig. Maar het Meetnet Amfibieën scoort nog belabberder: niet één keer hebben we de dagbladen gehaald. We zullen nodig een publiciteitscampagne moeten starten voor wat meer naamsbekendheid.

hits per soort

Een lijst met het aantal hits per soort (zie tabel) is naast een leuk tijdverdrijf, ook een aardige graadmeter van hoe een soort in de landelijke pers scoort. Niet onverwacht staan de "habitatrichtlijnsoorten" als boomkikker, knoflookpad, rugstreeppad en kamsalamander bovenaan. Deze soorten halen regelmatig de landelijke pers door hun voortrekkersrol in de hedendaagse natuurbescherming. Het zijn soorten met een hoog "korenwolf-gehalte", die regelmatig de pers halen omdat ze de bouw van een woonwijk of

industrieterrein tegenhouden of vertragen. Daarmee staan ze op de barricades voor de bescherming van onze natuurgebieden en het landelijke gebied en dus ook vaak op de voorpagina van de krant.

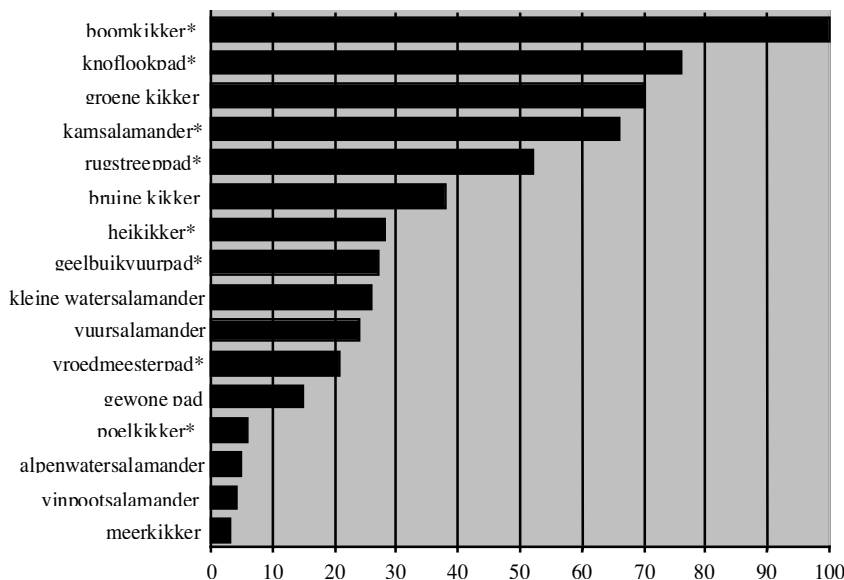
populair

De drie Zuid-Limburgse soorten scoren nogal laag, vreemd want onze zeldzaamste amfibie, de geelbuikvuurpad, kan wel wat extra aandacht gebruiken. Waarschijnlijk doen deze soorten het beter in regionale (Limburgse) pers. Opvallend is de hoge score van de bedreigde noch zeldzame groene kikker, blijkbaar een populaire soort bij de journalisten. Dat de poelkikker en meerkikker laag scoren wekt geen verbazing, immers ook veel herpetologen determineren groene kikkers niet op soort, dus laat staan het journaal.

vinpoten

De vinpootsalamander lijkt het ondergeschoven kindje onder de Nederlandse amfibieën, met slecht vier hits komt deze toch kwetsbare en zeldzame soort er bekaaid vanaf. Wellicht dat wij als

RAVON-ners een vinpoot-offensief kunnen openen om deze soort de aandacht te geven die haar toekomst, klim dus allen in de pen!

*Het aantal keer dat de inheemse amfibieën zijn geciteerd in de landelijke dagbladen (situatie per 26-2-2002). Met een * zijn de Habitat-richtlijn soorten van lijst 4 aangegeven.*